

Uniwersytet Szczeciński
Instytut Gospodarki Przestrzennej i Geografii Społeczno-Ekonomicznej

Dziedzina nauki: Nauki społeczne
Dyscyplina naukowa: Geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna

mgr Karolina Palimąka

**ZRÓWNOWAŻONA KONKURENCYJNOŚĆ
REGIONÓW W POLSCE**

STRESZCZENIE ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Promotor:

dr hab. Maciej Czaplewski, prof. US

Promotor pomocniczy:

dr inż. Elżbieta Ociepa-Kicińska

Szczecin 2023

Streszczenie w języku polskim

W dysertacji zostały przedstawione w perspektywie regionalnej trzy wieloaspektowe zjawiska: rozwój regionalny, zrównoważony rozwój oraz konkurencyjność. Już na wstępie można oczekiwać, że połączenie tak wieloznacznych zjawisk nie jest łatwym zadaniem w kontekście budowania wokół nich praktycznych rekomendacji. Jest to jednak konieczne ze względu na wagę problemu jakim są nierówności międzyregionalne. Tylko zrozumienie istoty wielowymiarowego zjawiska (zarówno zrównoważonego rozwoju regionów, jak również konkurencyjności regionów i łączącego je rozwoju regionalnego), dotyczącego przestrzeni gospodarczej, społecznej, gospodarki przestrzennej, ekologicznej, pozwala na określenie skutecznych instrumentów, które umożliwią sterowanie nim (Słodowa-Hełpa, 2009, s. 248).

Głównym celem pracy była ocena poziomu zrównoważonej konkurencyjności regionów w Polsce, tym samym określenie województw wiodących pod tym względem. W jego realizacji posłużyć miały również cele pomocnicze, wśród których znalazły się określenie cech wspólnych zjawisk zrównoważonego rozwoju oraz konkurencyjności na poziomie regionów, zdefiniowanie zjawisk zrównoważonej konkurencyjności na poziomie regionów, przegląd dotychczasowych badań w zakresie zrównoważonej konkurencyjności na poziomie regionów, dobór i wybór zmiennych charakteryzujących badane zjawisko, jak również opracowanie syntetycznej miary rozwoju w kontekście zrównoważonej konkurencyjności.

Wobec przyjętego celu sformułowano hipotezę główną i dwie hipotezy pomocnicze, które brzmiały następująco:

Hipoteza główna:

Czynniki społeczne i środowiskowe obok ekonomicznych kształtują konkurencyjną pozycję regionu prowadząc do równoważenia jego rozwoju.

Hipotezy pomocnicze:

- 1. W perspektywie długoterminowej zrównoważony rozwój i konkurencyjność na poziomie regionów to dwa uzupełniające się czynniki w procesie realizacji pożądanego rozwoju regionalnego, a ich spójność określa koncepcja zrównoważonej konkurencyjności.**
- 2. Ocena pozycji konkurencyjnej regionów z uwzględnieniem czynników prospołecznych i próśrodkowych wymaga zbudowania zintegrowanego wskaźnika zrównoważonej konkurencyjności regionu.**

Do realizacji celu posłużył zintegrowany wskaźnik zrównoważonej konkurencyjności powstały na bazie 20 zmiennych charakteryzujących zrównoważoną konkurencyjność w regionie. W pracy

wykorzystano metodę analizy i krytyki piśmiennictwa (w zakresie literatury polskiej i zagranicznej), analizy wtórnej dokumentów (desk research), operacjonalizacji koncepcji teoretycznych, wielowymiarowej analizy porównawczej, wnioskowania dedukcyjno-indukcyjnego.

Prowadzony przegląd literatury pozwolił na scharakteryzowanie wymienionych zjawisk, a przez to odnalezienie stosunkowo nowej, lecz istotnej z perspektywy rozwoju regionu, koncepcji zrównoważonej konkurencyjności. Zrównoważona konkurencyjność to coś więcej niż produktywność czy atrakcyjność regionu, to budowanie pozycji względem pozostałych jednostek poprzez uwzględnianie założeń w kontekście zrównoważonego rozwoju. W ramach omawianego zagadnienia czynnik ekonomiczny jest tak samo ważny dla osiągnięcia przewagi konkurencyjnej regionu, jak czynnik społeczny oraz środowiskowy. Koncepcja ta pozwala na pogodzenie podejść „tu i teraz” (przewaga konkurencyjna) z działaniami mającymi skutki w przyszłości (idea zrównoważonego rozwoju i dobrobyt przyszłych pokoleń).

Badanie zrównoważonej konkurencyjności dotychczas obejmowało poziom krajów, traktowanych jako regiony w szerszej perspektywie terytorialnej, bądź sprowadzało się do prób definiowania wskaźników na poziomie regionów (lub innych obszarów terytorialnych) w granicach danego państwa – intuicyjnie sprowadzając ogólne wskaźniki do poziomu regionalnego. Zasadniczym problemem jest dobór zmiennych charakteryzujących obie perspektywy pozwalając na ocenę poziomu zrównoważonej konkurencyjności regionu, tak aby różnicować ją względem obu pojęć. Brakuje powszechnie uznanych rozwiązań, które w sposób uniwersalny opisywałyby zarówno zjawisko konkurencyjności, jak również zrównoważonego rozwoju (każdego z osobna, jak i obu łącznie) jednostki na każdym poziomie administracyjnym, a szczególnie regionu. Przeprowadzona wielowymiarowa analiza porównawcza z wykorzystaniem zintegrowanego wskaźnika zrównoważonej konkurencyjności pozwoliła nie tylko na ocenę poziomu zrównoważonej konkurencyjności regionów w Polsce, ale także na określenie czynników wpływających na pozycję województw w rankingu, co warto podkreślić – z możliwością ich zastosowania w dalszych badaniach w oparciu o inne podejścia metodyczne. Wśród tych czynników znajdują się:

- 1) w wymiarze gospodarczym: cechy opisujące najważniejsze aspekty mające wpływ na konkurencyjność regionu tj. miary dobrobytu wyrażonej przez PKB per capita, (odnoszące się do poziomu innowacyjności) wielkości nakładów na działalność innowacyjną, ilość środków pochodzących z budżetu państwa lub UE, wielkość nakładów na działalność badawczo-rozwojową, jak również nowopowstające podmioty gospodarcze (przedsiębiorczość w regionie) czy absolwenci studiów magisterskich (potencjał rozwojowy) oraz bezrobotni wśród osób z wyższym wykształceniem (jedyna zmienna destymulująca).

- 2) w wymiarze społecznym uwzględniono takie czynniki jak przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny w gospodarstwie domowym oraz liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej (zasobność mieszkańców), migracje na pobyt stały międzywojewódzkie (charakteryzujące atrakcyjność regionu względem pozostałych), dostępność lekarzy, a także łóżek szpitalnych (opisujące dostępność służby zdrowia), oraz cechy informujące o przyroście naturalnym (potencjał demograficzny).
- 3) w wymiarze środowiskowym cechy opisujące aspekt gospodarowania odpadami komunalnymi i oczyszczania ścieków, udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej oraz zużycie energii w gospodarstwach domowych, a także udziały gruntów zdewastowanych i zdegradowanych czy użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej.

Ocena pozycji województw w rankingu zrównoważonej konkurencyjności regionów uplasowała województwo mazowieckie na pozycji lidera w całym okresie badawczym, co było spodziewanym wynikiem z uwagi na charakter regionu. Na dwóch kolejnych pozycjach znalazły się województwo pomorskie oraz województwo małopolskie. Z kolei na ostatnim miejscu w całym okresie badawczym (z wyjątkiem jednego roku) znalazło się województwo świętokrzyskie. Mimo jednakowych wag każdej zmiennej, największy wpływ na pozycję rankingową województwa miały zmienne wymiaru gospodarczego charakteryzujące potencjał innowacyjny danego regionu, a także w wymiarze społecznym – saldo migracji międzywojewódzkich wskazujące na atrakcyjność danego regionu względem pozostałych województw.

Podjęte w pracy rozważania wzbogacają dorobek literatury przedmiotu i stają się punktem wyjścia do dyskusji w obszarze tworzenia strategii rozwoju regionów, z uwzględnieniem koncepcji zrównoważonej konkurencyjności. Zaletą niniejszej pracy jest również uniwersalność części empirycznej - wypracowany zestaw zmiennych można w prosty sposób przeanalizować z wykorzystaniem różnorodnych metod badawczych w celu znalezienia takiego wskaźnika, który najlepiej obrazuje sytuację badanych jednostek w kontekście osiągniętej pozycji konkurencyjnej prowadzącej do równoważenia rozwoju. Podsumowując rozważania w przedłożonej dysertacji podkreśla się, iż równoważenie rozwoju prowadzi równoległe zarówno do wzrostu gospodarczego, jak również rozwoju społecznego i poprawy (lub utrzymania) kondycji środowiska. Osiągnięciu zrównoważonego charakteru konkurencyjności regionów (przyczyniającego się do równoważenia rozwoju) sprzyja uwzględnianie na równym poziomie czynników ekonomicznych, społecznych oraz środowiskowych. To z kolei w perspektywie długoterminowej uzasadnia spójność koncepcji zrównoważonego rozwoju oraz konkurencyjności na poziomie regionów, które są zjawiskami wzajemnie uzupełniającymi się i przyczyniają się do realizacji pożądanego rozwoju regionalnego.